

Huszzonegy újabb verse azonban mást mutat: nem tagadja ugyan az előzőeket, de más irányba indítja a költőt. Kívánjuk, hogy ne váljon a következő „évad” keresztúti tizenegy stációvá! Baká verseinek világa, a kortársaké, megváltásra várt. Vajon meg tudunk-e újulni — s meg tud-e újulni velünk, általunk a világ? (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1990.*)

VARGA MAGDOLNA

Sinka István vallomásai

MEZÍTTLÁB AZ UTOLSÓ PADBÓL

Sinka István, akinek munkásságát halála után több mint két évtizeddel posztumusz Kossuth-díjjal ismerte el a kormányzat, már régóta helyet kapott a magyar költészet híveinek szívében. S a sok évtizedes méltatlan bánásmód után, különösen az utóbbi években, egymást követve jelentek meg könyvei is: 1977-ben — a Magyar Irodalom Gyöngyszemei című népszerű sorozatban — *Válogatott versei*, 1981-ben — a békéscsabai gimnázium és a vésztői tanács kiadásában — a *Vésztőről indult* című, önéletrajzi írásokat és dokumentumokat tartalmazó kötete, 1984-ben elbeszéléseinek *Tóparti történet* című válogatása, 1987-ben *Lovasok opál mezőkön* című válogatott verseskötete, *Megzendül az erdő* címmel eddig kiadatlan verseinek gyűjteménye és — Püski Sándor New York-i könyvműhelyében — *Fekete bojtár vallomásai* című önéletrajzának új kiadása, végül pedig most — a budapesti Eötvös Kiadó gondozásában — az újságcikkeit és nyilatkozatait összegyűjtő *Mezítláb az utolsó padban* című prózai gyűjtemény. Ez utóbbit, akárcsak korábban az évtizedeken keresztül kiadatlanul maradt költeményeket, a Sinka-filológiában igencsak jártas Medvigy Endre rendezte sajtó alá. Az ő szorgos munkáját dicséri a publicisztikai gyűjtemény kitűnő utószava is, amely számos újonnan feltárt adat segítségével ad képet a nem csak verseivel, hanem újságcikkeivel is népe boldogulásáért hadakozó költő sorsának és munkásságának alakulásáról.

Mit is tartalmaz a *Mezítláb az utolsó padban* című kötet? Önéletrajzi beszámolókat, újságr riportokat, vitacikkeket és interjúkat, ez utóbbiakat főként a harmincas évek második és a negyvenes évek első feléből. Ez az évtized volt Sinka István költői pályájának leginkább mozgalmas szakasza: publicisztikai írásainak igen nagy része is erre a viszonylag rövidebb időszakra esik. Szomorú, hogy a második világháború viharainak elülte után, egészen 1967-ig senki sem kereste fel a költőt azzal a céllal, hogy megkérdezze véleményét. Az utolsó beszélgetéseket, a halálát megelőző néhány esztendő során, Csák Gyula az *Élet és Irodalom*, Makay Miklós a *Reformátusok Lapja* és Possonyi László az *Új Ember* számára jegyezte le.

Az újságcikkek, publicisztikai írások, illetve beszélgetések nagyrészt önéletrajzi jellegűek, nem egyszer a küzdelmes, nehéz munkában telő ifjúságot vagy a költő „beérkezésének” ugyancsak kedvezőtlen körülményeit

világítják meg. Jelentőségük mindazonáltal nem csupán személyes jellegű: a népi mozgalom belső szellemi mozgását, eszmei történetét tekintve is vannak fontos tanulságai. Ezúttal csupán két mozzanatra hivatkozom. A népi mozgalomban fellépő paraszti „östehetségeket” szokás olyannak bemutatni, mint akik eleve szemben álltak a magasabb műveltséggel és a magasabb kulturális igényekkel, s csupán azt a népi kultúrát becsülték, amelyet magukkal hoztak. Sinka kétségtelenül gyanakvással tekintett a társadalmi piramis magasabb szintjén álló rétegekre, így az úgynevezett „középosztályra” is, és abban az írásában, amelyet az „Útam a középosztály felé” címmel meghirdetett pályázatra beadott (és amely most a publicisztikai kötet címadó írásaként szerepel), elutasítja azt a lehetőséget, hogy belőle, a szalontai juhászok ivadékából vala. A is „középosztálybeii” író legyen. „Ha — mondja — a középosztályi fiaként születtem volna is, el kellene hagynom, ha azzá akarok lenni, aki s ami vagyok. Hogy a parasztságból jöttem, s azzá lettem, ami vagyok, el kellett hagynom azt az osztályt is, de ez nem jelenti azt, hogy beleolvadok a középosztályba.” Nem állt szemben a műveltséggel, ellenkezőleg, maga is felismerte annak fontosságát, hogy a parasztság iskolába küldje tehetséges gyermekeit. A *pusztától a városig* című 1941-es vallo-másában olvashatók a következők: „A paraszti nép tehát kezdje el ma: tanuljon és tanuljon, és harmadszor is tanuljon. Mert más út nincs. Az első generáció már olyan családból induljon, ahol tudják, mit jelent a betű, az iskola, a kultúra, hogy mit jelent mérnöknek, orvosnak stb. lenni. Annak a paraszti családnak a fia, aki ilyen környezetben nő fel, az bizonyosan eljut a pusztától a városig.”

A kötet írásainak másik tanulsága Sinka István politikai világlképének minden eddiginél pontosabb rögzítésében van. Tudjuk, hogy a költőt már a harmincas évek végén — a rosszemlékű „népi-urbánus” vita idején —, majd a háború után „jobboldali” nézetekkel vádolták meg. Írásai, különösen azok, amelyekben a hazai fasizmus képviselőivel folytat vitát, most ebben a kérdésben is tisztább helyzetet teremtenek. Sinka István a német nemzetiszocializmust és a szovjet mintájú kommunizmust egyaránt elutasította, mindkettőt történelmi veszedelemnek tartotta a magyarság számára. Tulajdonképpen a „harmadik út”: az önálló magyar politika híve volt, s ebben a fel-fogásban Szabó Dezső követőjének, Németh László és Kodolányi János esz-metársának bizonyult. Különösen a második világháború éveiben, midőn a nemzeti fennmaradás zálogát az „idegen” hatások és eszmék határozott elutasításában jelölte meg, érkezzenek ezek bárhonnán is. Ennek a meggyő-ződésének különben költészetében is helyet adott. Az *angyal bizonyágtétele* című biblikus forrásokból táplálkozó költői látomásában egyaránt elutasította a fasizmust és a bolsevizmust. A jelenés angyala a következő szavakkal fejt meg az apokaliptikus látomások és jóvendölések szimbólumait: „A kürt: idegen koreszme, / sötét angyal trombitája, / hangjának lelke: az este... / Óvjad tőle a népedet.” Idegen koreszmének tekintette a kommunizmust és a fasizmust, semmiféle különbséget sem téve közöttük, az angyal szavaival szorongva óvta tőlük nemzetét: „erősen a népedért állj / s nevesd, hogyha veres lovat / kínálnak vagy mezőszínűt”.

Hasonló elveket hangoztatott *Két kő között* című, a Magyar Életben 1943-ban közreadott nyilatkozatában: „nem értek egyet a párttal — írta a nyilasokról —, annak zöld jegyeivel, szemléletével, vezetőit nem tartom al-

kalmasnak arra, hogy a százabajú magyar problémát megoldhatnák. Szelleme nem magyar ösztönökből táplálkozik, népi szólamai műrostosak, s főleg rémit idegensége [...] nekem nem kell se a nyugati, se a keleti szocializmus, mert mind a kettő odavaló, ahol termett". Sinka úgy látta, hogy mind a fasizmus, mind a bolsevizmus veszélyezteti a magyarság — és egy igazságos magyar társadalom létrehozásának érdekeit, de minthogy a „nemzeti demokrácia” erőit nem érezte elég határozottaknak, rendkívül válságosnak látta a helyzetet. Törvényszerű volt, hogy helyzetmegítélése nemzeti pesszimizmust eredményezett: a sötét politikai erőkkel számot vetve költészetében tovább sokasodtak a magányos és reménytelen siratók, az apokaliptikus jóslatok. A nemzeti magányosság mindent átható szorongásában Sinka egyedül a Duna-táj „paraszt” népei: a szlovákok és románok iránt érzett bizalmat. Sohasem került a szomszédos népek ellen folyó féktelen uszítás hatása alá, ellenkezőleg, Ady Endre eszméi nyomán, megértést, kibékülést és testvériséget hirdetett. „... a Duna-tájak kínja összekovácsol / minket... Hegyek és síkok törvénye: együtt maradni — / Boldogtalan népek, mi így élünk örökre! [...] apám mesélte: oly mindegy: ki honnan jött, / csizmája van vagy bocskora: / búja, öröme egy marad...” — üzenté *Kicsi nép nagy bánattal* című versében a szlovákoknak. „Az Olt mellől jött Ilia / s elsirta népem bánatát [...] A Duna és az Olt fia / így találkoztunk...” — emlékezett *Két folyónak két fia* című versében ifjúságának román pásztortársára.

Tulajdonképpen ebben a minden Duna menti népre kiterjedő plebejus szolidaritásban volt Sinka István népiségének értelme. Ennek a küzdelmes, egyszersmind öntudatos népiségnek adott hangot abban a felszólalásában is, amellyel az 1942 novemberében rendezett lillafüredi írótalálkozón fordult a hatalom jelenlevő képviselőihez. „A nép — mondotta a költő —, amely ezer éven át magába vonult, és megőrizte magát, mint anyagot egy szerencsés — mármint neki szerencsés — történelmi pillanatra, nem tett egyebet, mint szakadatlanul hősi életet élt. A magáramaradottság és tűrés hősi életét. Tűrt — mondom —, marpedig a tűrés taian egyike a legnagyobb hősiességnek. Tűrt azért, hogy majd egyszer szociális igazságot szolgáltatnak neki. De ezt még mindig nem kapta meg. Ha egyszer megkapja, akkor nem kell a bizalom hiányát a szemére vetni, mert a bizalom belső parancsból nyílik majd ki benne. S az író, aki a nép vágyait szólaltatja meg, a legtisztább lelkiismerettel teszi azt, mert hiszen akkor nem kerül ellentétbe sem magával, sem népével.” (*Eötvös Kiadó, 1989.*)

POMOGÁTS BÉLA